

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Hakemli Dergi

IV. Sayı

SİVAS - 2000

DİNLERARASI DİYALOĞUN TEMELLERİ ÜZERİNE*

Prof.Dr.Nevzat Y.AŞIKOĞLU**

Barış ve **sevgi** insan var olduğundan beri var olan ve her zaman önemini koruyan iki kavram olmuştur. **Adalet** ve **merhamet** ise bunları sürekli kılan ve koruyan kavramlardır. İnsanların sayısı arttıkça ve onları zor duruma sokacak gelişmeler çoğaldıkça bu kavramların önemi daha da artmaktadır.

İnsanlar olarak hepimiz bu dünya üzerinde birarada yaşıyoruz başka yaşayacak alternatif dünyamız yok. Bizler farklı kültür ve inançlar mensubu olarak ancak insan olma noktasında birleşiyoruz. Çeşitli dinlere mensup olsak da inançlarımız bize Adem'den geldiğimizi söylüyor. Adem'i yaratan ise Allah'tır.

Bugün dünyamız hızla değişmektedir. İnsanlar, hem fert hem de toplum planında birbirlerine her geçen gün biraz daha yaklaşmaktadırlar. İletişim imkanlarındaki baş döndürücü gelişmelerin bu değişim ve yakınlaşmadaki rolü büyüktür.

20. yüzyıl insanlık tarihinde önemli ve toplumların hayatını derinden etkileyen gelişmelere sahne olmuştur. Bu yüzyıla teknoloji çağı, bilim çağı, atom çağı vb. isimler verilmiştir. Şüphesiz bu isimlendirmelerde doğruluk payı vardır. Çünkü atomun keşfi, uzay araştırmaları ile ilgili gelişmeler, endüstrileşme hepsi bilim ve teknolojideki ilerlemeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilim ve teknolojideki gelişmelerin hız kazandırdığı endüstrileşme hareketleriyle dünyanın çehresi değişmiş, toplumlar giderek artan ölçüde hem maddî hem kültürel olarak birbirlerinden etkilenmeye başlamışlardır.

Söz konusu ekijenmede pek çok faktör rol oynamakla birlikte, iki önemli gelişmenin etkin olduğu söylenebilir. Bunlar, Bilim ve teknikteki gelişmeye paralel olarak *iletişim imkanlarının genişlemesi* ve *hızlı bir endüstrileşmenin gerçekleşmesi* şeklinde ifade edilebilir.

Bu iki önemli gelişmeyi kısaca şöyle açıklamak mümkündür. İletişim alanında, telefondan fax'a, değişik televizyon kanallarından video'ya varıncaya kadar teknolojinin ortaya koyduğu yeni imkanlar dünyamızda bilgi akışını ve haberleşmeyi hem kolaylaştırmış hem de çabuklaştırmıştır. Bugün artık televizyondaki uydu kanallarıyla dünyanın en uzak bölgelerinde olup biten olaylar evlerimizde izlenebilmektedir.

* Bu çalışma, Aachen Bischöf Akademisi tarafından 13-16 Mayıs 1999 tarihleri arasında düzenlenen 'Çatışma ve İşbirliği Arasında : Avrupa ve İslam' konulu 12. Leutherheider Forumu'na sunulan 'Über die Grundlagen interreligiöser Dialog' başlıklı Almanca tebliğin Türkçe çevirisidir.

** C.Ü.İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Birey olarak insan ya da toplumlar artık kendi kültürleri, gelenekleri, inançları ve değer yargılarıyla kapalı bir hayat yaşamamakta, yaşayamamaktadırlar. Aksine toplumlar hıslı bir şekilde kabuklarından çıkıp birbirlerini etkileyen bir çevreye girmektedirler. Dünyada olup bitenler; ekonomik, sosyal, kültürel ve politik olarak insanları ve toplumları derinden etkilemektedir.

Teknolojik gelişmeye paralel olarak yeni açılan fabrikaların iş gücü ihtiyacını bizzat karşılamakta güçlük çeken ülkeler, endüstriyel gelişmeyi henüz tam gerçekleştirememiş ama iç gücü fazlası olan ülkelere bu iş gücünü transfer etmek, yani yabancı işçi getirtip, kurdukları yeni iş alanlarında çalıştırmak durumunda kalmışlardır. Ancak bu durum, sadece mekanik bir iş gücü transferi olarak kalmamıştır. Çünkü trasfer edilen iş gücü insanıdır ve gittiği ülkeye kendisiyle birlikte dilini, dinini, geleneklerini, hayat görüşünü kısaca kültürünü de götürmüştür. Böylece gidilen ülke ile işçiler arasında bir "*kültür karşılaşması*" meydana gelmiş ve yukarıda söz edilen toplumların birbirini etkilemesi bir başka noktada daha açık bir şekilde kendini göstermiştir.

Diğer taraftan insanlar teknolojinin getirdiği bazı problemlerle de karşı karşıya kalmıştır.

İnsanlığın geleceğini tehdit eden bu problemlerden bazıları şöyle sıralayabiliriz:

Endüstrileşme, sadece olumlu gelişmeler meydana getirmemiş, aynı zamanda atom silahlarını, biyolojik ve kimyevi *silahları* da doğurmuştur. Bütün dünya şimdi insanlığın tümünü yok edebilecek olan bu silahların nasıl ortadan kaldırılacağını tartışmaktadır.

Dünyanın birçok bölgesinde etnik kökene, din anlayışına siyasi veya ekonomik nedenlere dayalı *çatışmalar* sürüp gitmektedir. Bu çatışmaların önlenmesi mümkün görünmemektedir.

Sanayileşmenin beraberinde getirdiği *çevre kirliliği* dünyamızı her geçen gün artan ölçüde tehdit eder hale gelmiştir. Söz konusu kirlilik, artık coğrafi sınırları tanımayacak boyutlara ulaşmıştır. Hava kirliliği, su kirliliği, nükleer kirlilik v.s konularında dünya kamuoyu ortak arayışlar içine girmiştir.

Ulaşım ve ekonomik imkanlarının artmasıyla insanlar buldukları bölgelerden ve ülkelere ayrılarak başka bölgelere ve ülkelere yerleşmektedirler. Bu durum özellikle sanayi bölgelerinde ve büyük şehirlerde bir "*Kültürler ve inançlar Mozayığı*" olgusunu gündeme getirmektedir. Yani farklı kültürlere ve inançlara sahip insanlar birarada yaşamak durumunda kalmışlardır ve barış içinde birarada yaşamının yollarını aramaktadırlar.

Burada genel değerler yeniden hatırlanmalıdır. Mesela, *cana kıymamak, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, kendine yapılmasını istemediğini başkasına da yapmamak* gibi hususlar Hz.Adem'den beri var olan evrensel mesajlar olup, inanç sistemlerinde var olan ortak değerlerdir.

Kanatimizce insanlığın gelecekte huzura kavuşabilmesi için bu ve benzeri değerlerin etkin hale getirilmesi zarureti vardır. Çünkü insanlar yaratılış olarak aynı kaynaktan gelmektedirler, yani kökenleri birdir Ortak duygulara sahiptirler. Dinlerdeki emirlerde de benzerlikler çoktur. Öyleyse yapılması gereken, insanlar arasındaki etnik, kültürel ve inançla ilgili ayrılıklar yerine; üzerinde uyuşulan ortak manevî değerleri ön plana çıkarmaktır. Bugün ekonomik sıkıntılar çeken, savaşlar ve

çatışmalar karşısında bunalan insanlığın buna şiddetle ihtiyacı vardır. İnsanlar, dinleri yolu ile insanlığı huzara kavuşturma noktasında önemli bir inkarı yakalamışlardır. Bu imkan iyi kullanılmalıdır, kanatındeyim.

Bu noktada bir şeye daha ihtiyaç vardır. O da dünya da barışın sağlanması için dinî liderlerin ve din adamlarının yukarıda açıklanan konulara ilgi göstermesi ve samimiyetle güçlerini olumlu yönde birleştirmeleridir. Dünyayı saran tehlikeler göz önüne alındığında bu birleşmenin kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Bu konuda Hıristiyan dünyasında II. Vatikan konsili ile birlikte önemli bir adım atılmış, farklı dinlerle iyi ilişkiler kurmak için çaba içine girilmiştir. Ayrıca özellikle son yıllarda tüm dünyada ve özellikle Avrupa'da farklı inanç ve dinlerden insanların birarada yaşayabilmelerinin imkanlarının araştırıldığı toplantılar yapılmaktadır. İslam dünyası da bundan etkilenmiştir. Bu çerçevede sizlere çok yakın zamanda Türkiye'de yapılan II. Din Şurasının bu konuyla ilgili kararlarından söz etmek istiyorum. Kasım 1998 de yapılan II.Din şurasına pek çok ilahiyatçı bilim adamı katılmıştır. Şura'da ele alınan 3 temel konudan birisi **Dinlerarası Diyalogtur**. Bu konuda 13 madde halinde kararlar alınmıştır.

Bunlar şunlardır:

II. DİN ŞÛRASI KARARLARI

II. DİNLERARASI DİYALOG

1- Farklı din mensupları, dünya barışına katkı sağlayabilecek ortak inanç ve düşünceleri geliştirip yaygınlaştırmak için çalışmalıdır.

2- Dinlerarası diyalog çalışmaları, herhangi bir dinin propağandası görünümünden kurtarılmalıdır. Diyaloglarda gizli, siyasî ve başka gayeler güdülmemesi için gerekli titizlik gösterilmeli ve bu tutum eğitim çalışmalarına yansıtılmalıdır.

3 - Farklı din mensupları;

Kendi dinleri dışındaki dinleri taassuptan ve ön yargıdan uzak olarak tanımaya çalışmalı ve bu yönde gayret sarfetmelidir.

Kendi görevlerine diğer dinler konusunda sağlıklı bilgiler verecek eğitim programları düzenleyerek bu konuda karşılıklı yardımlaşma yoluna gitmelidir.

4- Her din mensubu, uyuşturucu ve terörizmle mücadelede birbirleriyle yardımlaşmalıdırlar.

5- Din ve milliyet farkı gözetilmeden, insan hakları özellikle de din ve vicdan hürriyeti konusunda, haksızlığa uğrayan milletlerin ve toplulukların yanında yer alınmalı ve bu konuda ortak girişimlerde bulunulmalıdır.

6- Farklı din mensuplarının özellikle eğitim kurumlarındaki derslerde ve ders kitaplarında, ayrıca bilgi iletişim araçlarında dinler hakkında açık ve sağlam bilgiler verilmelidir.

7- Dinî yaşayışta tarihî tecrübeden yararlanarak bu konudaki olumlu örneklerin hayata geçirilmesine çalışılarak tarihi tecrübeler ortaya konulmalıdır.

8- Yaşayan dinler ve özellikle Yahudilik ve Hıristiyanlık konusunda, bu dinlerin kaynak dillerini bilen elemanlar yetiştirilmesi ve bu amaçla ilgili

kurumlardan karşılıklı ihtisas burslarının sağlanması için Diyanet İşleri Başkanlığı gerekli girişimlerde bulunmalıdır.

9- İlahi dinlerdeki tebliğ ve irşad hizmetleri, dini çoğulculuk ve birarada yaşama anlayışı içinde yeniden gözden geçirilmelidir.

10- Dinlerarasındaki diyalogun, sadece bilim adamları düzeyinde değil, daha geniş tabanlara yayılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

11- a) Önümüzdeki yıllarda Türkiye’de İbrahimî dinlerin dünü, bugünü ve geleceği ile ilgili bir toplantı düzenlenmelidir.

b) T.C. Turizm Bakanlığı’nın yürütmekte olduğu “İnanç Turizmi” projesine ilgili dinler hakkında sağlam bilgiler verilmek suretiyle katkıda bulunulmalıdır.

12- Dinlerarası diyalog çalışmalarının daha etkin şekilde yürütülebilmesi için T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde “*Dinlerarası Diyalog Genel Sekreterliği*” kurulmalıdır.

a) Bu sekreteryaya bağlı olarak “Dünya Dinleri Araştırma ve Dökümantasyon Merkezi” oluşturulmalıdır.

b) Ve bu merkez, dünyadaki benzer kurumlarla ortak çalışma projeleri geliştirerek araştırmalar yapılmasına ve bu araştırmaların yayınlanmasına imkan vermelidir.

13 Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı elemanları, özellikle müftü, vaiz ve imamlar yurtiçinde ve yurtdışında diğer dinler konusunda hizmetiçi kurslarına tabi tutulmalı ve bu konuda seminerler düzenlenmelidir.

Siyaset adamları, yani devletleri yönetenler, daima halk desteğini almak arzusundadırlar. Bunun için zaman zaman halkın bazı hassas duygularını tahrik edebilirler hatta savaşlara neden olabilirler. Ama dinî liderler, dayanışma içinde siyaset adamlarını olumlu yönde etkileyebilir ve onları müsbet yöne kanalize edebilirler. Bunun yolları arandığında ancak, dünya barışı için dinlerin rolünden söz edilebilir.

Dünyadaki bütün dinlerin mensupları, insanlığın gelecekteki saadetini sağlamak için ortak çalışma içine girmek durumundadırlar. Bu çalışmada amaç, bir dinin diğerine karşı etkinliğini artırmak şeklinde boş bir çaba değil, insanların birbirlerine bağımlı olduklarını gözden uzak tutmadan insanlığa daha mutlu bir gelecek hazırlanması için dinlerin gücünden yararlanmak olmalıdır. Kanatimizce bu nokta iyi kavrandığı ölçüde başarıya ulaşmak ve insanların dine olan güvenlerini ayakta tutmak mümkün olacaktır.

Allah bizleri Hıristiyanlar veya Müslümanlar olarak yaratmadı; bizleri insan olarak yarattı Ben başta söylediğim hem incil hem Kur’an da ifadesini bulan kavramları yeniden vurgulamak istiyorum. Sevgi ve barış, adalet ve merhamet. Luka 6/36 “*Babanız nasıl merhametli ise siz de merhametli olun*”. Kur’an-ı Kerim (Beled 90/17) “*Sarp yokuşun ne olduğunu sen nereden bileceksin... O, inanıp birbirine sabrı ve merhameti tavsiye edenlerden olmaktadır.*” Bütün dinler bu kavramları hararetle savunmakta ve gerçekleşmesini istemektedir. Bize düşen bunu yılmadan, usanmadan insanlara anlatmaktır.